

INRA-konferencia a KAP-ról

Az **INRA** által a KAP-ról szervezett konferencia tanulságai szerint a közös agrárpolitika jövője akár másodlagos kérdés is lehet annak fényében, hogy miként alakul az eurozóna sorsa, hogyan viszonyulnak egymáshoz az ebben lévő és ezen kívüli tagországok. Az egybehangzó vélemények szerint a kétezres évek egymást követő reformjaival párhuzamosan több kérdés is fölvetődött, így például az agártámogatások létjogosultsága, az egyes tagországok termelői közötti verseny-semlegesség hiánya, a harmadik országok irányából érkező importtal szembeni kitettség növekedése, amikre a közeljövőben választ kell adni, miközben az új költségvetés messze nem teszi lehetővé ambiciózus célok megvalósítását. Mindenképpen pozitív, hogy a Bizottság az agrár K+F szerepét jelentősen erősíteni akarja – többek között a zöldítés eredményesebb megvalósítása érdekében is -, ezzel együtt érdemi szemléletváltásra van szükség a gazdálkodók és a politika részéről is azért, hogy az unió mezőgazdasága valóban hosszú távon is fönntartható pályára álljon.

A párizsi nemzetközi mezőgazdasági kiállítás és vásár (**SIA**) 50. alkalommal történő megrendezése és a KAP fél évszázados főnállása kiváló „ürügyet” szolgáltatott az INRÁ-nak arra, hogy a közös agrárpolitika múltjáról és jövőjéről rendezzen konferenciát. Mint azt az esemény bevezetőjében is – némi iróniával – megjegyezték, míg a SIA népszerűsége az elmúlt ötven évben nem csökkent, a KAP-ról ugyanez már nem mondható el, de igaz, az eredményei sem vitathatók. A KAP tette lehetővé, hogy a második világháború után az európai mezőgazdasági termelés bővülésnek induljon és képes legyen biztosítani a lakosság mennyiségi és minőségi szempontból egyaránt kielégítő, változatos ételmezését. Ezzel együtt hangsúlyozták, ahogy minden időszaknak megvannak a maga tétjei, a ma európai mezőgazdasága egyszerre több, egymással szorosan összefüggő kihívással kénytelen szembenézni, ezek a következők:

- egy egyre nyitottabb, globális verseny, amiben a KAP már nem tölti be ugyanazt a védő szerepet az EU határain, mint korábban,
- a klimatikus, egészségügyi és gazdasági krízisek gyakoriságának és súlyosságának növekedése,
- a fosszilis energiahordozó-készletek kimerülése,
- a környezetvédelmi elvárások növekedése,
- a vidéki térségek fejlődése egy olyan környezetben, amikor a gazdálkodók száma folyamatosan csökken, arányuk egyre kisebb a helyi lakosságon belül – ugyanakkor továbbra is ők a környezet első számú alakítói, stb.

A KAP elmúlt 50 évéből az utolsó húszat folyamatos reform jellemezte, és jelenleg is egy újabb, nagy reform küszöbén állunk, aminek elméletileg 2014. január elsején kellene életbe lépnie, de nagy valószínűséggel ez egy évvel el fog tolni, noha a Bizottság már 2011. őszén bemutatta a reformmal kapcsolatos elképzeléseit. A tagállamok közötti véleménykülönbségek - legyen szó célokról, eszközökről, költségvetésről vagy időzítésről – azonban azt eredményezték, hogy a reform időben egy évvel eltolódott, a tárgyalások végkimenetele pedig továbbra is bizonytalan.

A vitaindítót tartó Jacques Delors szerint a legfontosabb feladat a KAP esetében az, hogy igazi, valós stratégiát kapjon az európai agrárium, enélkül nem lehet megtartani a KAP-ot csak arra való hivatkozással, hogy ha létezik már ötven éve, ezután is léteznie kell. Ezzel együtt nem rejtette véka alá, hogy több komoly problémát lát, ami bizonytalanná teszi magát az EU jövőjét. Ezek közül egyik az eurozóna kérdése, aminek sorsától függ, esetleg, az egész

EU sorsa, és ami egyben nem elhanyagolható bizalmatlanságot is okoz a 17-ek és a 10-ek között – az utóbbiak folyamatos gyanakvással figyelik azt, „mit is csinálnak ezek odabent”. Másik „az angol probléma”, de nem kerülhető meg a monetáris unió kérdése sem. Az uniós költségvetésről szólva Delors megjegyezte, az olyannyira alacsony, hogy teljességgel alkalmatlan arra, hogy az unió előtt álló kihívásoknak sikerrel meg lehessen felelni. *Megjegyzendő, hogy a KAP és az EU érdemi agrárstratégiájának hiánya egy nappal korábban a [Momagri](#) kollokviumon is elhangzott, mint kritikai megjegyzés, ellentétbe állítva az uniós agrár-támogatási rendszert az USA, Brazília és Kína által követett politikával.*

Catherine Laroche-Dupraz (Agrocampus Ouest) a KAP fél évszázados történetét összefoglalva arra világított rá, hogy a kétezres évek egymást követő reformjaival párhuzamosan több kérdés is fölvetődött, így például az agártámogatások létjogosultsága, az egyes tagországok termelői közötti verseny-semlegesség hiánya, a harmadik országok irányából érkező importtal szembeni kitettség növekedése, amikre a közeljövőben választ kell adni.

Dacian Ciolos video-üzenetben fogalmazta meg mindazon érveket, amik az agrárkutatás erősítése mellett szólnak. Aláhúzta, a ma mezőgazdaságának egyre összetettebb, sokváltozós környezetben kell egyszerre több szakmai, gazdasági és társadalmi elvárásnak megfelelni, amit a KAP reformja is követni próbál. Erre csak a kutatás-fejlesztés erősítésén keresztül lehet megfelelő választ adni, az ehhez szükséges anyagi forrásokat a most elfogadás alatt álló KAP-büdzsé biztosítani fogja, a maga részéről a részletekről folyó tárgyalások során folyamatosan azt fogja szorgalmazni, hogy egy multidiszciplináris, a mezőgazdasággal szembeni kihívásokra érdemi választ adni tudó agrárkutatása legyen az uniónak, amiben – kiemelte – megkülönböztetett szerepet szánnak a fiatal kutatóknak. A kutatásra különösen számít a második pillér célkitűzéseinek, ezen belül is elsősorban a vidékfejlesztési és környezetvédelmi célok megvalósításában.

A vidékfejlesztés, a KAP második pillére és a kohéziós politika kapcsolatát vizsgálva Bertrand Schmitt (Inra Dijon) arra helyezte a hangsúlyt, hogy a jövőben nagyon komoly szociális átalakulás megy végbe a vidéki társadalomban. Ennek oka, hogy a városi környezet felé irányuló migráció egyre inkább kétirányúvá válik, jelentős számú nyugdíjas visszaáramlása várható a vidéki térségekbe, velük párhuzamosan pedig nőni fog azon aktívak száma, akik az egyre könnyebb és gyorsabb mobilitási lehetőségeknek köszönhetően „kétlakivá” válnak. Természetesen ez nagyon komoly ökonómiai és szociális kérdéseket is fölvet, többek között annak az igénynek a megjelenését, miszerint vidéken is biztosítani kell ugyanazon szolgáltatásokat (pl. egészségügyi ellátás, szolgáltatásokhoz való hozzáférés), mint a városban. A KAP második pillére abból a szempontból nem egyértelműen jó, hogy nem volt képes bizonyos földrajzi egyenlőtlenségeket kompenzálni, illetve nem kínált Franciaország minden részén adaptált eszközöket a területfejlesztésre. A jövőben arra lesz szükség, hogy a két pillér között nagyobb legyen az összhang, egyensúlyt lehessen találni a globális és helyi közjavak, valamint a különböző döntési szintek között - de meglátása szerint erre a most formálódó új KAP sem fog minden tekintetben jó választ adni.

Marie-Benoît Magrini (Inra Toulouse) szerint a jövőben még inkább a termesztett növénykultúrák sokszínűségére kell törekedni, ez lehet ugyanis garancia arra, hogy az agro-ökológiai elvárásoknak valóban meg lehessen felelni. Ezt akarja érvényesíteni az új KAP azzal, hogy legalább három kultúra termesztését írja elő, a domináns területe nem haladhatja meg 70%-ot, a legkisebbé pedig legalább 5%-nak kell lennie. A tapasztalatok szerint a francia gazdaságok háromnegyede már most teljesíti ezt a kritériumot, de komoly problémát jelenthet

a zömmel monokultúrára berendezkedett gazdaságoknak. Ami egyelőre nem világos, hogyan lehet időben hatékonyan ellenőrizni ennek betartását, alkalmazását? Nem világos az sem, valóban csökkenthető-e ezáltal a fölhasznált műtrágya és növényvédőszer-mennyisége, valamint vannak bizonyos piaci-élelmiszeripari „fékek” is. Azt tekintve, hogy Franciaországban a vetésterület hatvan százalékát három, legfőbb négy kultúra (búza, kukorica, rozs, repce) foglalja el, nehéz elképzelni, hogy valóban érdemben csökkenthető az input anyagok fölhasználása, mivel képtelenség olyan vetésforgót alkalmazni, ahol a klasszikus agronómiai alapelvek maximális alkalmazásával valóban jelentős mennyiségű műtrágya és növényvédő-szer használata váltható ki.

A kutatók megpróbálták választ adni arra is, valóban zökkenőmentes lehet-e a termesztett növényfajok palettájának szélesítése, de arra a következtetésre kellett jutniuk, hogy az nem csak szakképzési, gépesítési problémákba ütközne, de paradox módon újabb növényvédőszer-kezelésének is szükségessé tenné. A diverzifikáció csak akkor lehet sikeres, ha ezzel párhuzamosan végbemegy egy mélyreható változás nem csak az élelmiszer-iparban, de a fogyasztási szokásokban is.

Jean-Louis Peyraud (Inra Rennes) véleménye szerint a KAP és a gyepterületek viszonyában meghatározó, hogy az EU szinte minden tagországában jelentős ilyen területek vannak, ám sajnálatos módon ezek területe – különösen Franciaországban – megállíthatatlanul fogy, csak ebben az országban 1967-2007 között 4 millió hektárral lett kevesebb, míg az EU-10-re vonatkoztatva ez 10 millió hektár volt (az összes gyepterület egyötöde). A kutatások szerint az állandó gyepterületek közjavakhoz való hozzájárulása nagyon jelentős, Franciaországban ez évente és hektáronként 600 euróval egyenértékű – természetesen ezek közül legfontosabb a gyomok terjedésének megakadályozásában és a vízbázisok N-terhelésének csökkentésében játszott szerep. A kétezres évek elején a gyepterületek támogatása elfogadott gyakorlattá vált (sőt Franciaország a KAP 1992-es reformja során megkapta a az extenzív állattartás fenntartását szolgáló támogatás lehetőségét (PMSEE¹), ami 45 euró/ha volt, méghozzá összesen 5 millió hektárra), az uniós agrárpolitika legutolsó „egészségügyi” fölülvizsgálatának köszönhetően pedig már 76 euró/ha jut az állandó gyepekre, viszont a telepített gyepekre szinte alig jár valamiféle támogatás. Franciaországban a hegyvidéki területek jogosultak az úgynevezett kedvezőtlen adottságú területeknek adandó támogatásra (ICHN), de a mostani KAP-reform fényében föltételezhető, hogy a kedvezőtlen adottságú területek besorolási kritérium-rendszerének változása miatt ennek alkalmazása is problémásabb lesz, ahogy szigorodni fognak a gyepterületek támogatásai általában is.

Az új KAP-ban senki nem vonja kétségbe a gyepterületek szerepét, fontosságát, ugyanakkor vannak bizonytalansági tényezők is – a tejkvóták megszűnése minden bizonnyal át fogja rajzolni a gyepterületek földrajzi elhelyezkedését is, egyes zónákban a tejtermelés megszűnésével az állandó gyepek területe csökkenhet, a bővülő tejtermeléssel bírónál a telepített gyepek aránya is nőhet. Az új KAP-ban tervezett gyepterület-befagyasztás a gazdaságok szintjén viszont nem biztos, hogy egyértelműen jó elképzelés, mivel sok esetben nehézkessé teheti a környezetvédelmi célú intézkedések optimalizálását.

Claudine Thenail (Inra Rennes) arra kereste a választ, hogy az agro-ökológiai „infrastruktúrák” (pl. fasorok, útszéli területek, csatornapartok) megtartása mennyire fontos – megítélése szerint ezek szerepe az erózió megakadályozásában, a termőterületekről lemosódó nitrogén megkötésében, a biológiai sokféleség növelésében (és ezen keresztül a megporzás hatékonyságának javításában) – megkerülhetetlen. Véleménye szerint a jelenlegi támogatási

¹ Prime au Maintien des Systèmes d'Élevage Extensifs – ezt nem sokkal később, 2004. január elsejével fölváltotta a PHAE (Prime Herbagère Agroenvironnementale), azaz a környezetgazdálkodási célú legelőtámogatás intézménye

rendszerek nem kínálnak arra jó megoldásokat, hogy a folyamatosan és gyorsan változó birtokszerkezet (értsd: a csökkenő gazdaság-szám és az ezzel párhuzamosan növekvő birtokméretek) mellett ezeket az eszközöket a gazdálkodóknak valóban érdemes legyen változatlan formában és hosszú távon is megtartani. Egyelőre komoly megoldandó problémának tartja azt, hogy – összhangban azzal, amit Stéphane Le Foll miniszter a mezőgazdaság ökológiai és ökonómiai intenzívebbé tételének nevez – „be tudják árazni” azokat az előnyöket, amit ezeknek a rendszereknek a megtartása jelent.

Somogyi Norbert, Párizs